

Alice Gojová
Věra Holasová
Oldřich Chytil
Jan Keller
Anna Krausová
Dana Sýkorová

El Treball Social a la República Txeca

Resum

L'objectiu d'aquest capítol es analitzar la situació del treball social a la República Txeca a escala pràctica, teòrica i d'investigació. S'emfasitza en les conseqüències del desenvolupament de la societat moderna en la teoria i pràctica del treball social. Es descriu el procés d'una transformació en els serveis socials i la seva influència en la identitat professional i l'estatus dels treballadors socials, els quals s'han d'adaptar als riscos plantejats pels creixents nivells d'estandardització, enfocament procedimentals i economitació.

Paraules clau

Administració pública, Estat de benestar, Recerca, Mercat, Ocupació, Pobresa, Política social, Privatització, Reforma fiscal, Sector públic, Serveis socials, Sistema de seguretat social, Treball social

El Trabajo Social en la República Checa

El objetivo de este capítulo es analizar la situación del trabajo social en la República Checa a escala práctica, teórica y de investigación. Se enfatiza en las consecuencias del desarrollo de la sociedad moderna en la teoría y práctica del trabajo social. Se describe el proceso de una transformación en los servicios sociales y su influencia en la identidad profesional y el estatus de los trabajadores sociales, quienes deben adaptarse a los riesgos planteados por los crecientes niveles de estandarización, enfoques procedimentales y economización.

Palabras clave

Administración pública, Empleo, Estado de bienestar, Investigación, Mercado, Pobreza, Política social, Privatización, Reforma fiscal, Sector público, Servicios sociales, Sistema de seguridad social, Trabajo social

Social Work in the Czech Republic

The aim of this chapter is to analyse the situation of social work in the Czech Republic at the levels of practice, theories and research. The main emphasis is put on the consequences of the development of modern society for the theory and practice of social work. The process of a transformation of social services is described, and its influences on the professional identity and status of social workers, who have to adapt to the risks posed by the increasing levels of standardisation, procedural approaches, and economisation.

Key words

Employment, Markets, Poverty, Privatization, Public Administration, Public Sector, Research, Social Policy, Social Security System, Social Services, Social Work, Tax Reform, Welfare State

Autors: Alice Gojová, Věra Holasová, Oldřich Chytil, Jan Keller, Anna Krausová, Dana Sýkorová

Títol: El treball social a la República Txeca

Referència: Educació Social, núm. 48, p11 p27.

Adreça professional: Alice.Gojova@osu.cz

Introducció

L'objectiu d'aquest capítol és analitzar la situació del treball social a la República Txeca a escala pràctica, teòrica i d'investigació. S'emfasitza en les conseqüències del desenvolupament de la societat moderna en la teoria i pràctica del treball social. Es descriu el procés d'una transformació en els serveis socials i la seva influència en la identitat professional i l'estatus dels treballadors socials, els quals s'han d'adaptar als riscos plantejats pels creixents nivells d'estandardització, enfocaments procedimentals i economitxació.

Política social i sistema de seguretat social a la República Txeca

El mes de novembre de 1989 és una data clau en el desenvolupament de la República Txeca, atès que comença la transició després del comunisme. Comença una transformació econòmica que va d'una economia centralitzada a una economia de mercat, una transició política que passa d'un règim totalitari a un democràtic, i ambdues transicions han conclòs en una reforma social que té com a resultat l'increment en les desigualtats socials, la desocupació i el cost de vida.

Les reformes socials posteriors a 1989 es van convertir en una part inseparable de la transformació. Els punts clau de la reforma social van ser assegurar el nivell mínim d'ingressos (salari mínim, pensions per a la vellesa, necessitats bàsiques), política activa en ocupació i ajuda per a l'habitatge.

El sistema de seguretat social txec actual es fonamenta en tres pilars: l'assegurança social obligatòria, que cobreix prestacions per malaltia, per desocupació i assegurança de pensió. El segon pilar és el suport social estatal, que cobreix el cost de vida i altres necessitats bàsiques de nens i famílies que els calgui. Per últim, es troba l'assistència social proporcionada a les persones que la requereixin. (Chytil, Popelková, 2000).

A la República Txeca s'ha produït un canvi demogràfic significant que reflecteix els grans canvis en la dinàmica de la població europea: baixos índexs de matrimoni, de fertilitat, de mortalitat i de creixement natural. Ens trobem en un període d'envelliment demogràfic accelerat i un dels principals problemes és la congelació del sistema de pensions. Qualsevol pla o proposta que intenti solucionar aquest problema no s'ha debatut seriosament i la reforma de pensions és un dels temes més polèmics a la República Txeca.

Política social a la República Txeca: tres maneres d'empobrir el sector públic

Malgrat que després de la Revolució de 1989 es van emprendre vies per al desenvolupament de l'estat de benestar, la República Txeca es va llançar des de l'inici cap a l'empobriment del sector públic.

Durant el procés d'aprofundiment de la pobresa pública, el país va passar per diverses etapes. La primera va ser l'anomenada “gran privatització” de la propietat estatal. En aquella època era possible invertir els beneficis obtinguts per l'Estat durant el procés de privatització en segments del sector públic, preferiblement en una àrea que aportés beneficis considerables en el futur, i invertir en ciència i en educació eren dues de les opcions. En comparació amb els països de la Unió Europea dels 15, la República Txeca d'aquella època tenia un percentatge molt baix de població amb estudis universitaris (només un 8%) i, tanmateix, aquests beneficis no es van invertir en el sistema escolar. Actualment, el sistema escolar és infrafinançat, la qual cosa afecta la qualitat de docència i dels graduats.

Una altra opció era invertir beneficis de la privatització i reforçar el sistema de pensions. Tenint en compte el procés d'envelliment de la població, aquesta hagués estat una opció prudent. Però no es va donar tampoc aquest cas, sinó que l'excedent de cotitzacions del sistema de pensions es va utilitzar durant molts anys per finançar empreses i bancs en bancarota. El resultat d'aquests fets del passat és que el sistema públic de pensions ha començat a ser deficitari, mentre que el sistema privat de pensions es troba en un estat molt embrionari i hom no pot compensar el dèficit de finançament del sistema estatal.

El segon cop al finançament del sector públic va ser causat pel gran increment de feines temporals i de mitja jornada (les anomenades “formes flexibles d'ocupació”), que van aparèixer en la dècada dels 90 i que han proliferat encara amb més intensitat des d'aleshores. Els contractes laborals de curta durada amb límit d'hores de treball diàries, setmanals o mensuals segurament estalviaran costos a les empreses, però es tradueixen en un doble pes per a l'estat de benestar. Per una banda, comporten una pèrdua per al pressupost nacional, ja que es poden recaptar molt pocs impostos de sous tan baixos i no és possible deduir quotes d'assegurança. Per altra banda, les persones amb aquest tipus de treballs es troben també en situació de pobresa activa, cosa que els dona dret a rebre beneficis i prestacions socials. Utilitzen diners de les àrees de l'estat de benestar sense contribuir-hi de cap manera. Es podria considerar com una forma que tenen les empreses privades d'obtenir beneficis del tresor públic.

La tercera (i per ara última) etapa de l'empobriment del sector públic es presenta en forma de reducció d'obligacions pressupostàries i de contribucions a l'assegurança, tant de forma individual com per part d'entitats corporatives. Aquesta etapa es va iniciar al 2008 amb l'arribada de la Reforma Fiscal, que

El sistema públic de pensions ha començat a ser deficitari, mentre que el sistema privat es troba en un estat molt embrionari

va introduir l'anomenat impost fix sobre la renda. Les pèrdues per al tresor estatal van ser immenses ja que, mentre que al 1992 les empreses pagaven un 55% d'impost sobre la renda, aquesta xifra va caure a un 21% el 2008 i a un 19% el 2010. Això significa que la càrrega fiscal sobre les empreses s'ha reduït en dos terços. Al 1993 l'impost màxim sobre la renda de les persones físiques va pujar al 47% dels seus ingressos gravables; al 2008 aquells amb el més gran nivell d'ingressos van pagar un impost sobre la renda de només un 15% (actualment és del 23%), cosa que significa que la seva càrrega fiscal s'ha reduït en un 50%.

Totes aquestes formes d'empobriment del sector públic es van combinar per ampliar els seus efectes. El recent increment en el nombre de contractes d'ocupació flexible significa que s'ha produït un augment dels contractes dels quals ni l'empresa ni l'empleat paguen contribucions a l'assegurança. Això ha provocat un nou increment del dèficit en el ja infrasubvencionat sistema de pensions.

Quan acabi la crisi, aquells que des de la dècada dels 90 hagin causat pèrdues econòmiques en el sector públic no seran considerats responsables d'aquest empobriment. S'atribuirà la responsabilitat als poders anònims dels mercats financers: la controlabilitat o incontrolabilitat d'allò que més tard es podrà debatre de forma prolongada i interminable. Cada nova onada de crisi econòmica sembla legitimar les noves mesures d'austeritat. Fa només quatre anys, la quantitat dels recursos invertits en despesa social a la República Txeca va ser d'entre el 21% i el 22% del producte interior brut (PI). Al 2008, l'any en què es va implantar el nou impost fix sobre la renda i, alhora, el primer any de la crisi econòmica, aquesta proporció va caure per sota del 19% del PIB (mentre que la mitjana Europea era del 27%).

Conseqüències en el treball social: la transformació de l'administració pública

Des de la dècada dels 80, Europa ha sofert una transformació en l'administració pública i des de 1990 aquesta transformació també ha afectat la República Txeca. Les raons esgrimides per dur a terme els suposats canvis van ser les escasses dotes directives, la baixa efectivitat i els pocs incentius per millorar el rendiment dels treballadors de l'administració pública.

Durant els anys posteriors a la Revolució de Vellut de 1989 es van implementar moltes reformes, però la majoria van ser de naturalesa econòmica (Potůček, 1999). En l'àrea del treball social, l'educació en treball social va adquirir de nou estatus universitari, el sector no governamental va començar a créixer, es va iniciar el procés de desinstitucionalització i van emergir nous mètodes en treball social.

Al 1992 es va aprovar una nova política social i es va mantenir l'èmfasi en els elements socialdemocràtics. En l'àrea social això va implicar la creació d'institucions i instruments del mercat laboral i de garanties socials. Al 1995 ja s'havia redactat l'esborrany d'un projecte de llei que detallava les polítiques d'assistència social i que havia d'enfortir el nou concepte de serveis en treball social i el desenvolupament del sector no lucratiu. El fet que entre 1992 i 1997 un partit conservador dominés l'escena política va fer que s'utilitzés un concepte residual de política social (Potůček, 2007).

Al 1999, l'avantprojecte de llei sobre atenció social va ser novament ajornat. Tanmateix, es va celebrar una conferència sobre temes socials patrocinada pel Ministeri de Treball i Afers Socials de la República Txeca. D'aquesta conferència va sorgir un grup de treball que va desenvolupar un nou concepte dels tipus de serveis, la formació que els avaluadors d'aquests serveis haurien de tenir i com s'haurien d'aplicar les diferents metodologies.

Al 2003 es va publicar el *Llibre Blanc dels Serveis Socials*, en el qual es formulaven els principis dominants dels serveis socials (autonomia dels usuaris del servei, integració, respecte per les necessitats dels usuaris, etc.) així com les noves tendències emergents en aquesta àrea: responsabilitat de la persona (famílies, voluntariat) o la contractació d'agències de serveis per part dels municipis. Les regions reestructurades i de nova creació van ser agents importants de la reforma de l'administració pública.

També al 2003 es va transferir a les regions la responsabilitat de contractar agències de serveis i establir les seves obligacions financeres, però no es va tenir en compte el rol dels municipis. El sistema de finançament ha seguit inalterat des d'aleshores i encara fomenta l'accés desigual als recursos per part d'organitzacions no governamentals sense ànim de lucre. Finalment, a l'any 2006 es va aprovar una nova llei, la Llei de Serveis Socials, que va comportar importants canvis en l'àrea social. En vigor des de l'any 2007, va introduir un nou instrument, els estàndards de qualitat, amb què es pretenia que els serveis van ser adreçats a grups de persones més específics i que fossin més transparents, amb enfocament orientat al client, s'enforteix la descentralització i el rol de les unitats territorials autònomes.

De manera que al 2007, amb l'entrada en vigor de la Llei de Serveis Socials, el llarg procés de transformació dels serveis socials i de benestar va arribar al seu final. La Llei determina l'abast de les activitats dels treballadors socials en els serveis socials, així com els requisits professionals necessaris (per exemple, educació superior especialitzada o educació universitària en aquest àmbit).

Aquesta llei també marca l'obligació per part dels proveïdors de serveis d'obtenir autorització per oferir serveis socials i registrar els seus establiments. Les inspeccions de qualitat es duen a terme sobre la base d'estàndards de qualitat de serveis socials.

La influència de l'economització en la pràctica del treball social

L'economització del treball social significa aplicar racionalitat econòmica i lògica de mercat en l'àrea del treball social

L'economització del treball social significa aplicar racionalitat econòmica i lògica de mercat en l'àrea del treball social (Arnegger, Spatscheck, 2008; Keller, 2007). Keller (2007) interpreta la racionalitat com un dels trets característics de la societat moderna. Tanmateix, a part de les crítiques a l'economització, també trobem autors que defensen els aspectes positius de les tendències d'aquesta economització (Galuske, 2007, Harris, 2003).

Segons Harris (2003), els trets característics de l'economització del treball social inclouen: mantenir un nivell mínim de prestacions socials assegurades per l'Estat, introduir mecanismes de mercat (proveïdors privats), donar prioritat als principis d'individualisme i selecció personal de serveis, descentralitzar organitzacions però amb supervisió i control centralitzats, i fomentar la competitivitat entre les organitzacions amb l'objectiu millorar el rendiment, entre altres. Quan estudiem alguns dels indicadors de l'economització del treball social, segons Harris (2003), podem deduir fins a quin punt ha progressat l'economització d'aquest àmbit a la República Txeca.

Les següents àrees poden ser subjecte d'investigació:

Introducció dels principis i la terminologia de mercat

Al 2003, el Ministeri de Treball i Afers Exteriors de la República Checa va publicar el *Llibre Blanc dels Serveis Socials*, en el qual s'estableix que una persona ha de tenir cura d'ella mateixa, és responsable del seu futur, de tenir cura dels membres de la seva família, de treballar en grups d'ajuda mútua i de contribuir econòmicament a cobrir els costos dels serveis. S'han introduït nous termes com “usuari del servei” o “proveïdor de serveis” i el sector *informal* assumeix un rol més rellevant en la provisió d'assistència. Aquesta tendència s'ha vist reforçada per la Llei de Serveis Socials, que conté la definició de proveïdor de serveis, obliga al proveïdor a complir els contractes de serveis i a respectar els estàndards de qualitat, i introdueix una nova ajuda social: l'assistència per a cures, implementada com element de pagament.

La competència i la lluita pels recursos

El finançament dels serveis està assegurat per:

- les subvencions del pressupost estatal, distribuïts regionalment segons els plans de desenvolupament de serveis (els proveïdors han de sol·licitar subvencions anualment)

- la regulació del cost dels serveis (els serveis de *counselling* social i la majoria dels serveis de prevenció són gratuïts mentre que els serveis socials d'atenció són de pagament).

El problema principal és la inseguretat del finançament per subvencions, ja que crea incertesa entre els proveïdors de serveis. La fórmula de distribució de les subvencions no és transparent (l'avaluació i els criteris no són uniformes) i poden sorgir conflictes d'interès en proveïdors no governamentals i sense ànim de lucre, així com en proveïdors municipals i regionals. L'eficàcia econòmica dels serveis socials és un dels objectius acceptats més comuns i generals en la política de serveis socials (Žižlavský, 2006: 80), s'assumeix que quan el finançament dels serveis es realitza mitjançant un concurs públic regional, el criteri principal per avaluar les sol·licituds es el cost. Molt probablement, el pressupost més baix l'oferirà una organització gran que pugui minimitzar els seus costos operacionals, cosa que pot implicar els següents riscos: monopolització, esforços per reduir els costos de sou de personal i rigidesa en el desenvolupament de serveis.

Aplicació de mètodes directius

En referència a l'organització dels serveis de treball social, veiem de manera cada cop més freqüent l'aparició de nous conceptes de direcció en aquesta àrea, quan fa només uns anys, les activitats directives atreïen només uns pocs. Es tendeix a crear procediments estandarditzats per a la pràctica del treball social que s'utilitzen com a base per avaluar les inspeccions i auditories de proveïdors de serveis. I, per últim, observem un increment gradual en el nombre d'oferta universitària i en formació contínua centrada en l'economia i direcció d'organitzacions socials.

Filosofies, orientació teòrica, models principals i mètodes en el treball social de la República Txeca

El discurs teòric en el treball social de la República Txeca va prenent posicions en la revista *Sociální práce* (Treball Social), així com en el reglament de congressos i monogràfics, i la majoria dels qui hi participen són docents universitaris responsables de la formació de futurs treballadors socials. Els centres més importants de desenvolupament de teories de treball social són la Facultat d'Estudis Socials de la *Masarykova Univerzita*, a Brno, i de l'*Ostravská Univerzita*, a Ostrava, i el Departament de Treball Social i Política Social de la Facultat d'Educació de la *Univerzita Hradec Králové*.

Els autors de la Facultat d'Estudis Socials de Brno que van participar en aquest debat han desenvolupat el concepte teòric de *funcionament social* (Musil, Navrátil, 2000) i han estudiat els orígens del *treball social feminista*

(Tomešová, Bartáková, 2009). La Llei de Serveis Socials, la redacció de la qual es basa en el model de serveis socials britànic, influeix en el discurs teòric del treball social. Per aquesta raó, el terme *avaluació de la situació vital del client* és central en el debat acadèmic a Brno (Musil, 2008, Navrátil, 2007). Altres autors externs a Brno -Smutek (2008), Janebová (2008) i Kappl (2008)- també han defensat aquest discurs. Tots ells es debaten entre el concepte de client com “objecte del treball social” (models diagnòstics i clínics de treball social) i com “subjecte del treball social” (models de treball social basats en una definició conjunta -la del client i la del treballador social- de la situació del client).

Autores de la Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita* han estudiat les conseqüències del desenvolupament de la societat moderna en la teoria i la pràctica del treball social. Examinen fins a quin punt el debat teòric en el treball social reflecteix els canvis socials i intenten mantenir una definició actualitzada de treball social en la modernitat postindustrial (Keller, 2007, Chytil, 2008). Un altre autor, Navrátil (2008) s'ha unit al debat i, a diferència de Chytil, el qual no creu que el treball social individual sigui possible en la gestió de temes socials de naturalesa estructural, té una perspectiva optimista. Navrátil defensa que la incertesa constant és un repte per tal que la persona formi el seu “projecte vital” de manera independent. El treballador social compleix amb el seu rol de fomentar el desenvolupament de presa de decisions reflexiva en les persones perquè, a través del treball realitzat amb informació i processos de presa de decisions, siguin capaces de formar els seus propis projectes de vida lliurement. Gojová (2006) investiga sobre les teories i models del treball comunitari i la seva aplicació pràctica. El centre dels seus estudis és l'ús del treball comunitari per a la inclusió social.

L'objecte d'estudi per part d'autors de la *Univerzita Hradec Králové* és l'anàlisi del discurs teòric del treball social en la postmodernitat. Aquests autors consideren alguns dels enfocaments postmoderns -constructivisme, teràpia narrativa i postestructuralisme (Kappl, 2005)- com idees beneficioses per al treball social amb individus, grups i comunitats.

Smutek (2006), de la mateixa institució, estudia la possibilitat d'utilitzar mètodes basats en conceptes sistèmics i ecològics del treball social a la República Txeca. Si ens centrem en els principals models de treball social i els mètodes que se'n deriven, podem identificar dos models preferents d'ensenyament en les universitats txeques. En la *Univerzita Karlova i Praze*, a Praga, s'utilitza un model sistèmic basat en el constructivisme radical, la teràpia a mig termini i la teràpia familiar, mentre que la Facultat d'Estudis Socials d'Ostrava es basa en l'enfocament del model centrat en la tasca.

No s'han realitzat projectes d'investigació sobre l'ús dels models de treball social i els mètodes derivats de les seves pràctiques. Tanmateix, els resultats de les investigacions de les tesis de final de carrera dels estudiants mostren un domini de l'eclecticisme metodològic.

Investigació en treball social

El treball social a la República Txeca, com a camp científic jove, es troba encara en la fase de consens en l'ús de metodologies. Els investigadors s'estan familiaritzant amb mètodes utilitzats en altres ciències socials (sociologia, psicologia i similars) i sovint els apliquen sense considerar les particularitats d'investigació del treball social. Sovint es tria el mètode de forma intuïtiva i no es té en compte la seva adequació a l'objectiu de la disciplina.

Si analitzem les raons que causen aquesta situació, hem d'esmentar diversos aspectes. Acadèmics i estudiants de treball social tenen sovint una relació ambigua amb la disciplina i s'hi identifiquen poc. En aquest camp científic emergent s'han fet grans esforços i s'ha prioritzat la transformació de la pràctica del treball social i el desenvolupament de nous mètodes per al treball amb clients, però això s'ha dut a terme sense una investigació constant i sistemàtica.

Donat cas que es realitzi, qualsevol investigació en treball social és principalment aplicada i sovint se centra en l'anàlisi d'algun fenomen, problema, sector de la població o de les seves necessitats. La millora actual en la qualitat de l'educació en treball social, especialment a escala d'estudis de doctorat, és un requisit crucial per al desenvolupament de la investigació i una condició *sine qua non* per a la millora d'aquest àmbit, que ha de reaccionar enfront de les necessitats reals de la vida pràctica (problemes socials relacionats amb els canvis demogràfics i socioeconòmics de la societat, etc). Una altra condició per al desenvolupament de la investigació en el treball social és la creació i l'impuls de fonts d'informació (per exemple, portals d'informació, bases de dades d'investigació, etc). No hi ha cap monogràfic especialitzat en metodologia d'investigació en treball social i hi ha una clara carència de literatura metodològica. Per aquests motius cal una cooperació més estreta que inclogui diferents enfocaments del treball social i experiència en diferents tipus i mètodes d'investigació.

El requisit bàsic per seguir avançant en el camp de la investigació en treball social és un enfocament constant i sistemàtic en la metodologia de l'àmbit, és a dir, respecte per l'especialitat de la disciplina, els seus temes i la necessitat de pràctiques i processos d'investigació propis. Els principis clau per aconseguir aquesta millora són els següents: habilitat per aplicar els principis generals de la investigació en ciències socials a la investigació en treball social, adequació i adaptació de mètodes extrets d'altres camps científics per al seu ús en la investigació en treball social, i cooperació interdisciplinària.

Hi han experiències prèvies i una breu tradició en l'àmbit de la investigació en treball social. Una de les institucions rellevants és el *Research Institute for Labour and Social Affairs* (Institut d'Investigació d'Afers Laborals i Socials). La història de l'institut es remunta a principis del segle passat, quan al 1919 es va fundar el primer centre d'investigació sobre afers laborals i socials, el *Social Institute of the Czechoslovak Republic* (Institut Social de la

República Txecoslovaca). L'activitat principal de l'institut és la investigació aplicada a temes laborals i afers socials a escala regional, nacional i internacional. Les investigacions es realitzen d'acord als requisits del govern estatal i, possiblement, d'agències sense ànim de lucre o privades. Els principals camps d'investigació són: mercat laboral i ocupació, diàleg social i relacions laborals, protecció social, família, igualtat d'oportunitats, ingressos i salaris, i teoria de la política social. L'Institut (entre altres) va col·laborar en una investigació sobre la implementació d'estàndards de qualitat (Musil, L., Kubalčíková, K., Havlíková, J., 2009), que va tenir com objectiu exigir aquests estàndards en la cultura de provisió de serveis.

La *Science Foundation* de la República Txeca també recolza la investigació en treball social. Fomenta la investigació bàsica, cosa que significa (entre altres) que obté ajuda financera per a projectes d'excel·lència investigadora, inclosos projectes multidisciplinaris i interdisciplinaris. En l'àrea dels estudis de treball social s'ha inclòs el treball sobre privació social, desigualtats socials en a l'àrea d'habitatge, exclusió social de persones grans, suport social a la infància i a la vellesa, el rol d'atenció i cura de la família, etc. Una altra institució txeca, l'*European Research Institute for Social Work* (ERIS), de l'*Ostravská Univerzita*¹, està especialitzat en investigació sobre treball social.

Pràctiques i mètodes de treball social

Els treballadors socials exerceixen la seva tasca en l'administració pública i en organismes autogestionats, en societats o organitzacions civils sense ànim de lucre, parròquies i fundacions. Els destinataris principals són famílies amb fills, joventut en risc o alt risc, joventut "desorganitzada", ciutadans grans, discapacitats, desocupats, persones socialment excloses, persones sense llar, toxicòmans i delinqüents. Altres destinataris poden ser homes i/o dones que ofereixen serveis sexuals a canvi de diners, refugiats, víctimes de delictes i violència domèstica, i membres de minories ètniques.

Una gran part de la pràctica del treball social és regulada per la Llei de Serveis Socials. El risc inherent a aquesta tendència és que el treball social es vegi reduït a una mera provisió de serveis, sense prestar atenció detallada de la situació del client i sense aplicar els mètodes basats en la teoria del treball social orientada per objectius. Fins i tot pot ser temptador per a alguns treballadors socials basar el seu treball en la idea que la solució al problema del client es troba en l'aplicació d'un servei predefinit i estandaritzat. Tanmateix, això pot portar-nos a una situació que Musil (2004, pp. 51-52) descriu com a *medicalització*, que "consisteix en el diagnòstic precís, la simplificació i infravaloració de l'estatus del client, i predetermina procediments rígids que els treballadors socials han de complir. L'èmfasi sobre el dèficit de personalitat del client justifica que el treballador social se centri únicament en aquells aspectes parcials de la situació del client importants

des d'una perspectiva organitzativa i administrativa, i que formen part d'un procediment preestablert.”

En la pràctica, aquesta concepció del treball social dóna com a resultat un enfocament procedimental (Musil, 2004): l'aplicació de procediments i serveis predeterminats. A un determinat problema, s'aplica un determinat procediment. El perill es troba en què el treballador social no vegi la necessitat de decidir la naturalesa de la intervenció, sinó simplement d'oferir els seus serveis.

Un dels mètodes més utilitzats en treball social és el model sistèmic, desenvolupat a la República Txeca per Úlehla (1996), el qual va introduir termes com “*job order*” (tasca per encàrrec) i “*arranging for assistance*” (assistència segons demanda), va obrir el debat sobre el rol del treballador social com a intermediari entre el client i la societat, i va començar a diferenciar entre assistència professional i control. L'enfocament sistèmic és un dels més utilitzats en la pràctica, independentment del grup destinatari o el tipus d'organització.

Un altre mètode comú és l'enfocament centrat en la tasca, el qual té alguns punts en comú amb la Llei de Serveis Socials i els estàndards de qualitat en el treball social, com l'èmfasi en la participació ciutadana del client, la cooperació mútua i el suport per desenvolupar autoconfiança. A més, se centra en resultats visibles que s'han d'aconseguir en un període breu de temps. També s'ha aplicat en treball social de camp i treball de carrer, majoritàriament amb toxicòmans, persones sense llar, famílies en exclusió social, etc.

La gestió de casos és també un mètode freqüent, especialment en el treball amb clients que pateixen problemes mentals. El treball comunitari s'aplica en localitats socialment excloses i se centra en la millora de les condicions de vida d'aquestes persones. També hi ha hagut intents de regeneració social o comunitària.

La qualitat en la pràctica del treball social i l'observació del codi deontològic

La introducció d'estàndards de qualitat en treball social és un pas positiu, però en la pràctica hi ha una gran amenaça de què aquests estàndards s'apliquin només de manera formal. L'Estat és responsable de la seva supervisió comprovació, i la influència d'organitzacions professionals és mínima.

Les organitzacions professionals tenen poca influència en la pràctica del treball social i no treballen sota un mateix paraigua per guanyar força. Per exemple, la *National Association of Welfare Officers* (Associació Nacional de Treballadors Socials) organitza tallers d'interès nacional on es debat sobre treball social. Tanmateix, compta només amb 300 membres.

La introducció d'estàndards de qualitat en treball social és un pas positiu, però en la pràctica hi ha una gran amenaça de què aquests estàndards s'apliquin només de manera formal

L'organització ocupacional *Chamber of Welfare Officers* (Cambra de Treballadors Socials) limita la seva activitat a organitzar cursos, i és composta per només 185 membres. No obstant això, el nivell d'associació de grups especialitzats és important: *Czech Association for Streetwork-SKOK* (Associació Txeca per al treball de carrer), la *Union of Occupational Conference for Non-state Non-profit Organisations* (Unió de la Conferència Ocupacional d'Organitzacions no estatals sense ànim de lucre), activa en l'àrea social i de salut; en l'*Association of Citizens Advice Bureaux* (Oficina d'Atenció al Ciutadà) i en l'EAPN (*European Antipoverty Network*, Xarxa Europea Antipobresa) de la República Txeca, entre altres.

L'actual Codi Deontològic de Treballadors Socials va ser aprovat pel Plenari de l'Associació Nacional de Treballadors Socials el 2006, i va entrar vigor aquest mateix any. A part de principis ètics i normes de comportament referents a les relacions entre treballadors socials i clients, contractants, companys, professió, especialització i la societat en general, el document també conté una descripció de temes ètics bàsics (per exemple, quan cal intervenir i interferir en la vida d'un ciutadà i la seva família, un grup o un municipi; quin tipus de casos tenen preferència, quan cal finalitzar una teràpia social i una provisió de serveis, o quan cal donar per acabades les prestacions).

A part d'aquests temes ètics bàsics, el Codi inclou també alguns afers que emergeixen a vegades, que requereixen avaluació ètica i presa de decisions, i que s'originen en situacions en què els interessos del treballador social xoquen amb les del client.

El Codi Deontològic, en termes generals, també presenta pràctiques per a la solució de problemes ètics i descriu el dret del treballador social a debatre temes socials i analitzar-los de manera conjunta amb companys de professió i altres experts. Per desgràcia, l'aplicació real d'aquestes pràctiques és mínima, igual que ho és el coneixement de la seva existència entre treballadors socials.

La nova Llei de Serveis Socials: un gran repte per a la professió de treball social

Després d'una llarga espera per a la nova legislació sobre treball social, van ser dipositades en grans esperances en la Llei de Serveis Socials. Tanmateix, moltes d'aquestes expectatives no s'han vist acomplertes i encara resten moltes preguntes a les quals la pràctica del treball social txec ha de donar resposta.

Definició i delimitació dels serveis socials i la seva relació amb altres àrees de responsabilitat dels treballadors socials

Actualment, els serveis socials i de benestar de la República Txeca formen part del sistema de seguretat social, i la legislació corresponent els classifica com a pertanyents a l'àrea de l'amomenada "assistència social".

D'acord amb la Llei de Serveis Socials, els serveis socials o de benestar es defineixen com "(...) una activitat o conjunt d'activitats que garanteixen l'assistència i el suport a les persones amb l'objectiu d'aconseguir la seva inclusió o de prevenir la seva exclusió". La llei divideix els serveis en tres tipus bàsics: a) *counselling* social, b) serveis de benestar (atenció social), c) serveis de prevenció social.

La contribució positiva de la Llei de Serveis Socials és que defineix els serveis individuals i el seu contingut, ha de preservar la dignitat humana i recolzar la responsabilitat personal per solucionar problemes. Tanmateix, cal ampliar els serveis oferts d'acord amb les necessitats i preocupacions de la societat, aquesta llei no deixa espai perquè els treballadors socials facin ús de la seva autonomia professional i reaccionin enfront de la situació individual o a les necessitats individuals dels usuaris. Com a resultat, els treballadors socials només poden seleccionar un servei d'un conjunt predeterminat de serveis. El perill que se'n pot derivar d'aquesta situació és que els proveïdors de serveis adaptin artificialment els seus projectes per ajustar-se a esta idea, descriure les seves activitats mitjançant l'ús de terminologia definida o distorsionar, assegurar la demanda d'un cert tipus de servei, etc.

Considerem important insistir en què la Llei de Serveis Socials només regula una part de les pràctiques del treball social i que moltes àrees de responsabilitat dels treballadors socials no es veuen en absolut reflectides. La Llei fluïxeja en la regulació de tota l'àrea de la pràctica del treball social. A part dels serveis de benestar, els treballadors socials participen en àrees com la protecció sociolegal a la infància, el sector sanitari, en departaments del Ministeri d'Educació (en llars infantils o institucions correccionals), el Ministeri de l'Interior (per exemple, amb el treball amb refugiats) i el Ministeri de Justícia (en els serveis de llibertat condicional i mediació).

Les competències dels treballadors socials en el sector de l'assistència sanitària i en l'àrea de la protecció sociolegal a la infància estan regulats només formalment, però no de manera específica i diferent en l'àrea de serveis socials. No obstant això, en altres àrees de treball, no s'han estipulat requisits ni normes de qualificació, els estàndards de rendiment no són d'obligatoris i la comunicació entre els departaments del govern és problemàtica. El fet que els treballadors socials intervinguin en molts sectors i en diferents departaments ministerials dificulta la comunicació i la interconnexió dels serveis.

Els serveis socials i de benestar de la República Txeca formen part del sistema de seguretat social

El rol del treballador social

L'aportació de la Llei de Serveis Socials en la pràctica del treball social és el fet que estipula requisits de qualificació per a l'exercici de la professió de treballador social. Estableix el nivell mínim d'educació professional requerida i postula que les activitats d'un treballador social en els serveis socials no poden realitzar-se sense educació superior especialitzada. Tanmateix, la Llei de Serveis Socials no defineix l'estatus del treballador social i només conté el desglossament de les activitats que aquest realitza en el marc dels serveis socials.

No es descriuen tampoc les competències del treballador social, de manera que va ser necessari publicar-les en diferents manuals metodològics. La Llei de Serveis Socials no inclou tampoc referències de control, supervisió i assistència en els serveis socials, ni les necessitats generades en la societat. En la provisió de serveis no es considera necessari fer particip al client involuntari i no preveu activitats per assolir canvis socials d'interès per al client.

L'enfocament al client

En la Llei de Serveis Socials, el client és vist com una persona que es troba en una situació social difícil. Cal ajudar el client en un sentit més ampli, és a dir, les famílies i comunitats. El suport a l'entorn familiar i a les relacions socials properes al client i a altres persones amb qui el client comparteix llar, treballa o realitza activitats educatives o socials només s'esmenta en termes bàsics i mitjançant conceptes bàsics de la Llei.

L'habilitat del treball social per reaccionar als canvis actuals de la societat

En el seu esforç per reaccionar eficaçment davant les situacions canviants de la societat, el treball social s'esforça en assumir-les de manera sistemàtica. Els projectes d'investigació realitzats en les comunitats de minoria roma socialment excloses poden servir com a exemple. L'objectiu era formular recomanacions per a la pràctica del treball social. L'any 2000, durant la preparació de la Llei de Serveis Socials, es va començar a dissenyar la planificació comunitària de serveis socials. En una situació en què els municipis no estan obligats per llei a crear plans de provisió de serveis socials, les regions tenen molta més llibertat per determinar la necessitat d'aquests serveis. Tanmateix, hi ha un alt risc que els serveis adreçats a alguns dels grups destinataris menys populars o minoritaris no siguin tinguts en compte. També s'han introduït nous mètodes de treball fora de l'àmbit dels serveis socials, per exemple: la incorporació de projectes d'empreses socials com a resposta a la creixent xifra d'atur.

Conclusió

El Treball Social a la República Txeca té una llarga història professional i un alt estatus acadèmic, però la identitat professional ha de fer front a la nova Llei de Serveis Socials, al risc d'estandardització i a l'enfocament procedimental. El pròxim gran repte és l'economització. La Llei de Serveis Socials va transformar els serveis socials i va enfortir principalment la presa de decisions individual per part del client. Alhora, es va confirmar la tendència a l'economització i al racionalisme econòmic en l'àrea del treball social, amb totes les conseqüències que això comporta. La pràctica del treball social lluita contra el sistema actual de finançament, ja que dificulta la continuïtat i qualitat de serveis, per una banda, i, per l'altra, pressiona perquè les organitzacions redueixin costos i demostrin la seva eficàcia. El sistema de finançament no sempre repercuteix positivament en la qualitat del treball i és un dels factors de competitivitat entre les organitzacions socials. El rol del treballador social com a agent de canvi en la societat txeca s'ha afeblit i, actualment, els treballadors socials busquen maneres efectives d'enfrontar-se a importants reptes socials, principalment l'exclusió social.

Alice Gojová

Professora en el Departament de Mètodes de Treball Social
Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita*

Věra Holasová

Departament de Mètodes de Treball Social
Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita*

Oldřich Chytil

Professor de Teories i Mètodes de Treball Social
Degà de la Facultat d'Estudis Socials a la *Ostravská Univerzita*

Jan Keller

Professor de sociologia
Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita*

Anna Krausová

Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita*
Dana Sýkorová

Professora associada de sociologia
Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita*

Bibliografia

Arnegger, M.; Spatscheck, Ch. (2008), *Der Begriff Ökonomisierung im Kontext der Sozialen Arbeit*. In Spatscheck, Christian/Arnegger, Manuel/Kraus, Sibylle/Mattner, Astrid/Schneider, Beate (Hrsg.): *Soziale Arbeit und Ökonomisierung. Analysen und Handlungsstrategien*. Schibri, Berlin.

- Galuske, M.** (2007), *Methoden der Sozialen Arbeit*. 7.vyd. München: Juventa Verlag.
- Gojová, A.** (2006), *Teorie a modely komunitní práce*. Ostrava: ZSF OU.
- Harris, J.** (2003), *The Social Work Business*. London: Routledge.
- Chytil, O.** (2008), The Consequences of Modernisation in Social Work. In Adams, A., Erath, P., Jovelín, E. (Eds.) *Social Work and Science – An uneasy relationship?* pp. 69-82. ISIS: Eichstätt.
- Chytil, O.; Popelková, R.** (2000), "Social Policy and Social Work in the Czech Republic". Chapter In Adams, A., Erath, P., Shardlow, S. *Fundamentals of Social Work in Selected European Countries*. Dorset: Russell House Publishing Ltd., p. 9-24.
- Janebová, R.** (2008), Komparace postmodernistické perspektivy v sociální práci a „principů uvážlivé pomoci“ Van der Laana s ohledem na proces „posouzení“ životní situace klientky/klienta. In Janebová, R., Smutek, M. *Posuzování životní situace v sociální práci*. Hradec Králové: Gaudeamus, str. 79-93.
- Kappl, M.** (2005), Postmodernismus v sociální práci. In Smutek, M. *Možnosti sociální práce na počátku 21. století*. Hradec Králové: Katedra sociální práce a sociální politiky UHK, str. 53-68.
- Kappl, M.** (2008), Vývojové modely sociální práce a jejich metafory. In Janebová, R., Smutek, M. *Posuzování životní situace v sociální práci*. Hradec Králové: Gaudeamus, str. 44-58.
- Keller, J.** (2007), *Teorie modernizace*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Musil, L.** (2004), „*Ráda bych vám pomohla, ale*“. Brno: Marek Zeman.
- Musil, L.; Šrajer, J.** (2008), Dimenze životní situace rodiny. In Šrajer, J., Musil, L. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. České Budějovice, Brno: Albert, str. 9-17.
- Musil, L.; Kubalcíková, K. ; Havlíková, J.** (2009), Přístup pracovníků vybraného zařízení sociálních služeb ke klientům v kontextu implementace Standardů kvality. Praha: VÚPSV.
- Navrátil, P.; Musil, L.** (2000), Sociální práce s příslušníky menšinových skupin. *Sociální studia*. FSS MU Brno, 5, str. 127-163.
- Navrátil, P.** (2007), Posouzení životní situace: úvod do problematiky. *Sociální práce/Sociální práce 1/2007*, str. 72-86.
- Navrátil, P. ; Navrátilová, J.** (2008), Postmodernita jako prostor pro existenciálně citlivou sociální práci. *Sociální práce/Sociální práce 4/2008*, str. 124-135.
- Potlúček, M.** (1999), *Křižovatky české sociální reformy*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 80-85850-70-2.
- Potlúček, M. a kol.** (2007), *Strategické vládnutí a Česká republika*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-2126-2.
- Shrovátka, T.** (ed.) (2000), *Česká sociální politika na prahu 21. století*. 1.

vyd. Brno: Doplněk, ISBN 80-210-2307-4.

Smuyek, M. (2006), Model řešení problému v sociální práci – systémový pohled. Hradec Králové: Gaudeamus.

Smutek, M. (2008), Intersubjektivita světa a posuzování životní situace. In Janebová, R., Smutek, M. *Posuzování životní situace v sociální práci*. Hradec Králové: Gaudeamus, str. 26-32.

Tomesová, Bartáková, H. (2009), Feministické proudy v sociální práci. *Sociální*

práce/Sociálna práca 2/2009, str. 100-111. Úlehla, I. *Umění pomáhat*. 1996

Žizlavsky, M. (2006), *Ekonomická efektivnost poskytování sociálních služeb a jednání řadových pracovníků*. In *Sociálnípráce/Sociálna práca* č. 3, s. 72-81. ISSN 1213-6204.

Páginas web relevantes (en inglés):

Social Services in the Czech Republic (Serveis Socials a la República Txeca)
<http://www.mpsv.cz/en/1613#sspaa>

Standards for Quality in Social Services (Estàndards de qualitat en els serveis socials)
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/2057/standards.pdf>

The Structure of Social Services – current status in the Czech Republic (L'estructura dels serveis socials: estatus actual a la República Txeca)
<http://www.mpsv.cz/files/clanky/1998/2646.pdf>

The Association of Educators in Social Work in the Czech Republic (Associació d'Educadors de Treball Social a la República Txeca)
<http://asvsp.org/english.php>

Research Institute for Labour and Social Affairs – RILSA (Institut d'Investigació Laboral i d'Afers Socials)
<http://www.vupsv.cz/index.php?p=index> HYPERLINK “<http://www.vupsv.cz/index.php?p=index&site=en>” & HYPERLINK “<http://www.vupsv.cz/index.php?p=index&site=en>” site=en

ERIS (European Research Institute for Social Work)
<http://evis.osu.cz/index.php?kategorie=35152>

1 La fundació ERIS és resultat d'una llarga cooperació entre la Facultat d'Estudis Socials de l'*Ostravská Univerzita* i universitats socials europees: Catholic University of Eichstätt-Ingolstadt (Alemanya), University of Hertfordshire (Gran Bretanya), Catholic University of Lille (França), University of Kuopio (Finlàndia), Trnava University (Eslovàquia) i Catholic University of Applied Sciences of North Rhine Westphalia (Alemanya).
